

Summary. *The article investigates the conditions of formation of Shevchenko Ukrainian diaspora Shevchenko studies. The main goal of the article is to find out the causes of this phenomenon, to trace the activities of the leading literary critics, reveal ideological orientation in Shevchenko studies. After having studied necessary literature, as a result we were able to identify that the largest wave of emigration was third. There were four waves of emigration in the history of the Ukrainian people. The main reason for the forced relocation of citizens was persecution by the Soviet authorities. In the third period of emigration basically scientists, intellectuals, highly skilled workers lived Ukraine. So natural is the emergence of scientific institutions, societies and organizations where people continued to create Ukrainian culture, even in new circumstances. One of the predominant means of preservation of national identity, culture, combating assimilating influences was fiction, namely the poems, novels, stories by T. Shevchenko, I. Franko, M. Dragomanov, M. Pavlyk, Yu. Fedkovych, M. Kotsyubynsky, Lesya Ukrainka. The Church also had the great influence, especially Ukrainian Greek Catholic Church and Ukrainian Autocephalous Orthodox Church. Prominent representatives of diaspora Shevchenko science should be considered B. Lepky, V. Barca, L. Bilets'ky, V. Domanyts'ky, D. Buchyns'ky, E. Malaniuk, L. Lutsiv, J. Ohienko, B. Kravtsiv, Yu. Shevel'ov. The main researchers' purpose is to reveal the image of a poet as a genius national poet of Ukraine, a Christian, a fighter for justice. Opening to the world the great poet, artist, fighter for freedom, an ardent patriot, a Christian believer was completely the opposite of the image of the poet, produced in official Soviet Shevchenko studies. With a really incredible attractive force, the poet's figure united around a Ukrainian immigrants. In large measure the level of national empathy and identification depended on understanding Shevchenko's poetry.*

Key words: *emigration, Western diaspora, Shevchenko studies, ethnicity, spirituality, interpretation.*

Отримано: 12.03.2016 р.

УДК 801.8:141.338

Солецький О.М.

ЕМБЛЕМАТИЧНИЙ ФОКУС СЛОВА (ЕМБЛЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ СЕМІОЗИСУ)

Емблематичні форми сигніфікації мають дуже давню та донині мало досліджену традицію. Квінтесенцією становлення структурально завершеного варіанту цих форм зазвичай вважають жанр емблеми. У дослідницькому дискурсі (Б.Криса, О.Михайлов, Д.Степовик, Л.Софронова, Л.Ушкалов, Д.Чижевський,) домінує переконання, що емблема утвердилась як окрема літературна форма задовго до епохи бароко і зросла на основі тієї словесно-графічної єдності художнього мислення, «джерела якого линує в глибини тисячоліть» [9, 358]. Дмитро Чижевський, вивчаючи емблематичну поезію бароко, пов'язує її витoki з «ідеєю символізму» [18, 326], з'ява якого «втрачається десь в найстарших формах релігії старого Сходу» [18, 326], різних «відмін платонізму, зокрема християнського...цілій літературі символічного витовкмачення Біблії» [18, 326]. Григорій Сковорода у своїх трактатах часто наголошував на семантичній потенціальності емблематичних висловів, звертаючи на давність їхнього вжитку: «такія фігури заключаючія в себе тайную силу, названы от еллинских любомудров: emblemata, hieroglyphica» [15, 20]. Подібні трактування віднаходимо в працях зарубіжних вчених, зокрема канадського науковця Пітера Делі «Література у світлі емблеми: структурні паралелі між емблемою і літературою в шістнадцятому і сімнадцятому століттях» [20, 9-42].

Цитовані міркування дослідників акцентують на «давності» емблематичної традиції в межах історії книжної літератури чи її проявів, проте меншою мірою – на зв'язках з уснопоематичною системою та презентованого у ній первісного досвіду та «первісної мови». Однією з ознак емблематичності в літературі є іманентна єдність візуального образу і слова (О.Михайлов, Д.Чижевський), які когерентно структурують процес сигніфікації. Ця ж таки єдність була первинною дихотомією народження мови та міфу, ритуалу та релігії, звичайно ж у форматі первинного натуралістичного номіналізму. По-різному її відзначали та окреслювали зарубіжні та вітчизняні вчені.

Німецький антрополог і лінгвіст Макс Фрідріх Мюллер у своїх мовних та релігійних компаративних студіях наголошував на тому, що причина появи релігії полягала у виродженні мови, перенесенні до сфери абстрактного метафоричних виразів, котрі позначали реальні явища природи: «Якщо ми вперто не хочемо зрозуміти мову давніх пророків, якщо ми наполягаємо на розумінні

їх слів з зовнішнього і матеріального боку і забуваємо, що перш, як у мові було встановлено розмежування між конкретним і абстрактним, між чисто духовним і грубо матеріальним, бажанням мовців було охопити і конкретне, і абстрактне, і матеріальне, і духовне тим способом, який став зовсім чужим для нас, хоча він живе у мові кожного справжнього поета» [10, 57]. Підкреслюючи цю рецептивну апорію у розумінні давніх текстів, дослідник, на нашу думку, звертається до принципу «емблематичної інтерпретації», акцентуючи на його вагомості в організації смислів давніх мовних ідіом. Прикладом ефективності такого підходу можна вважати пояснення Макса Мюллера щодо змістової суперечності біблійних легенди з першої Книги Буття про створення чоловіка та жінки за образом Божим та другої – про сотворення Єви з ребра (кістки) Адама. Полишаючи традиційний (буквальний) спосіб трактування оповіді, дослідник вибудовує взаємозалежну структуру поміж домінантним образом, його вербальним відповідником та значенням у системі давньоєврейської мови, де кістка позначала «глибинну сутність», «самість речі», її «тотожність». Відтак, створення Єви з ребра Адама – це створення тотожності, відображення схожості до його духовної та тілесної сутності [10, 58-59]. Отож, значення обох біблійних оповідань ідентичне. Розбіжність трактувань наслідок семантичних контамінацій – сучасний «мовний горизонт» не розкривав давніх особливостей внутрішньої форми слова «ребро».

Метод інтерпретації Макса Мюллера нагадує своєю структурою «емблематичну матрицю» – сенс біблійної легенди розкривається через взаємозалежну кореляцію поміж візуальним образом (кістка, ребро), його назвою та символічним значенням у давньоєврейській мові. Структуральні відношення, що організують емблематичний семіозис, є лише кодом для тлумачення давнього тексту. Симетричне розуміння та смислова ідентифікація відповідно до мовної прагматики та семіотики давнього часу тут особливо важлива.

Приклад Макса Мюллера дуже добре ілюструє важливість системної семантичної ідентифікації давніх лексем, також підкреслює, що редукування значення слова лише через його візуальну когнітивність недостатнє та поверхове, а часом помилкове. Це дозволяє припустити, що металогіка смислу в часи зародження мови конституювалось у певній структурі, яка схожа до емблематичної. За номінуванням предметів та явищ, фокусуванням їх в конкретні артикуляційні та піктографічні форми проглядається довготривалий процес пізнавальної асоціативності та корелятивної аналогії. Виникнення мови можна вважати першим етапом емблематизації досвіду, узгодження зримого та вербального. Вона функціонує як умовна та штучна семіотична система, що опосередковано позначає різні типи чуттєвих реакцій та феноменологічних інтенцій. Фонетичний чи графічний контур слова лише десигнат, що розгортає приховану систему взаємовідношень від знака до значення.

Процес зародження мови по-різному відображений в лінгвістичних, антропологічних, філософських концепціях. Усі вони, як правило, відображають гіпотетичні судження, що не можуть бути підтвержені очевидними фактами. Повна реконструкція первинного етапу становлення мови неможлива. Можна лише констатувати, що це був процес позначення чуттєвого, фокусування і номінування того, що сприймалося різними чуттєвими рецепторами та опиралося на емоційну ситуативність. Таким чином, мова результат узгоджень зримого (споглядального-форма) та мисленнєвого (уявно відображеного-зміст).

Людвіг Вітгенштайн у «Нотатках про «Золоту галузку» Дж.Фрезера» розглядає функціонування мови у первісних ритуально-магічних структурах як невід'ємну частину складного соціального цілого – практики «мовної гри», що використовується як заміник поняття «мова» та є синонімом до сполучення «форма життя» [16, 249]. Такими отождненнями він підкреслював очевидну залежність між мовою і мисленням, мовою і формуванням уявлень про світ, де варіативність та знакова суб'єктивність, асоціативна вибірковість тощо формували координатне поле гносеологічної та номінативної гри. Для того, щоб зрозуміти своєрідність ритуального світогляду треба, на думку Вітгенштейна, «перебрати усю мову» [5, 255]. Первісне мислення і фантазії – «це не намальована картина чи пластичний образ, а складне утворення з різногенетичних елементів: слів і образів» [5, 255]. Тож оперування графічними чи фонетичними знаками не повинно протиставлятися «образним уявленням» [5, 255], а навпаки – розглядатися як єдність. Торкаючись проблеми взаємоузгодження «речі (предмета)», назви (слова) і його значення, Людвіг Вітгенштайн у руслі «емблематичного структуралізму» констатує: «називати щось – це ніби чіпляти до якоїсь речі табличку з назвою» [4, 97]. Процес вербалізації, таким чином, структурно нагадує емблематичну сигніфікацію, зрештою, спорідненою є їхня прагматика і філософія. Народження значень форматуються візуально-вербальними взаємоузгодженнями семантичних контекстів. «Коли те, що ховається в останньому снопі, називають «хлібним вовком» і так називають цей сніп, а потім і людину, яка його збирає, то в цьому ми впізнаємо добре знайомий нам мовний процес» [5, 257]. Це дозволяло Вітгенштайну, услід за О.Потебнею, М.Мюллером, Е.Кассіером, стверджувати, що «у нашу мову вкладає ціла міфологія» [5, 257].

Більш глибоке та розширене трактування мови та міфу як форм, що утворюють символічну єдність, присутнє у дослідженнях Е.Кассіра. Мова і міф у його концепції характеризуються як тотожності «властивих їм конструктивних форм; слово, значення і міфологічний образ первинно утворюють одне неподільне ціле» [7, 15]. Інтерпретація міфу для Е.Кассіра – це лінгвістична (насамперед етимологічна) ідентифікація стрижневих міфологем. Міфологічна свідомість розкривається через номінативну функцію – у первинному артикульованому позначенні вибраних і конкретизованих у просторі предметів чи явищ, тож «сутність кожного міфологічного образу можна визначити за його ім'ям» [8, 328], а все, що «ми називаємо міфом, зумовлене і опосередковане мовою» [8, 328].

Мовні позначення завжди полісемантичні, у них концентрується довготривала історія семантичних напашарувань та етимологічних відхилень. Саме у багатозначності та паронімії, на думку Макса Мюллера, варто шукати джерело відхилень у тлумаченні багатьох міфів. Ілюстрацію такої «паронімії» він демонструє на основі міфу про Девкаліона і Пірру, яких врятував Зевс від великого потопу, знищивши усе людство. Як прабатьки нового покоління, вони розкидають каміння, що перетворюється в людей. Суперечність людина-камінь зникає, коли згадуємо, що в грецькій мові люди і каміння позначені близькими за звучанням назвами *λαοί* і *λίλας*. Усі труднощі розуміння первісного мислення М.Мюллер зводить до неправильного тлумачення давніх мов «за допомогою сучасних, в переодяганні древніх думок в одіж думки сучасної» [11, 34]. Хибне тлумачення первісних текстів пов'язане зі «зміщенням мовних горизонтів» – внутрішньої форми, найближчого етимологічного значення і сучасними перекладами, що змінюють їх первинний зміст. Оригінальна реконструкція внутрішньої семантичних надр конкретних словоформ відкриває справжні ейдоси міфічних історій. Відтак, міф про Вулкана, що розтинає голову Юпітеру, і Міневри, яка з'являється в обладунках, мають зовсім іншу конотацію: «Юпітер представляє блискуче небо; його чоло – схід сонця; Вулкан – це сонце до сходу, а Міневра – ранкова зоря, донька неба, що з'являється раптово, як джерело світла» [11, 35]. Такий спосіб інтерпретації давніх текстів підкреслює, що смислові домінанти конкретних міфів часто сконцентровані в межах одного слова чи словоформи, які по-особливному узгоджують візуальний образ та вербальне позначення. Їх значення формується у структуральній взаємодії візуального (вихідного споглядального образу) та вербального (умовної маркованої ознаки), втрата герменевтичної адекватності хоча б одного елемента цієї структури руйнує первісні смислові кореляції і змінює сенсову валентність. Таким чином, процеси первісного семіозису виявляють певну схожість до тих моделей, що пізніше були названі емблематичними.

У працях, що присвячені вивченню історичного глоттогенезу, первісні семіотичні процеси репрезентуються як іконічні та символічні імітації. Іконічні знаки, що мали властивість «переміщуваності», сприяли формуванню концептів і були основою зародження мови. «Такі знаки стали якорями для фіксування сенсорної інформації, яку стало можливо актуалізувати без наявного тут і зараз відповідного джерела інформації» [2, XIII]. Фонетичне чи графічне маркування є лише подразником для внутрішнього уявної реконструкції конкретного образу, що опирається на сенсорний досвід суб'єкта комунікації і ідентифікується його пресупозиційними шаблонами і стереотипами.

У класичній нейропсихології (Г.Хед, Ф.Бартлет, У.Найссер) для характеристики таких процесів активно використовується поняття «схема». «Схема» тут трактується як своєрідний стандарт, за допомогою якого ідентифікують рецептивні реакції. Схеми модифікують відчуття, «які викликані вхідними сенсорними імпульсами, таким чином, що вони містять інформацію про наявний стан у його відношенні до стану попереднього» [2, XVII]. У когнітивній психології терміном «схема» позначено структуру, яка конфігурує рецептивну даність. Зокрема, У.Найссер ототожнює її з «тією частиною повного перцептивного циклу, яка є внутрішньою у відношенні до сприймаючого, вона модифікується досвідом і тим чи іншим штибом специфічна у відношенні до того, що сприймається» [12, 73]. Функції схем розкриваються через різні аналогії: якщо оцінювати їхню значимість в системах засвоєння інформації, то використовують поняття «формат», якщо в контексті збирання інформації про об'єкти і події – «план». Зрештою, існують інші варіанти термінологічних номінувань, проте усі вони у різних варіантах підкреслюють вагомість структуральної взаємодії форми і змісту у перцептивних механізмах. «Сприймаючий здійснює певний акт, що включає як інформацію від середовища, так і його особисті когнітивні механізми» [12, 76]. Візуально сприйняті об'єкти чи явища (зважаючи на вибірковість акцентів візуальної рецепції) суб'єктом номінуються і внутрішньо характеризуються (за формою, якостями). Постановка та ідентифікація значень конкретних образів народжується у складному перехрещенні зовнішніх візуальних подразників, соціального семіотичного контексту та індивідуальних перцептивних відображень та інтерпретацій. Цей процес можна характеризувати як емблематичний, адже він має схожу структуральну організацію та функціональність: суб'єкт рецепції

вибірково зосереджується на зовнішніх стимулах, виділяючи в них домінантні властивості та якості, які стають ідентифікаторами для узагальнень про його смислову тотожність. Асоціативні мнемонічні механізми координують своєрідність уявлень. Семантичні контенти, як правило, опираються на закони «асоціації відношень та ідей» [Дет.:13].

Зорові відчуття сприяють утворенню зорових понять. За допомогою пам'яті ці поняття можуть бути відірвані від первинних (домінантних) перцептивних контекстів-ідентифікаторів і репрезентовані ізольовано від них. «Розум, – стверджує один з провідних дослідників функціонування і структурних особливостей візуального мислення Рудольф Арнхейм, – може вирізати шматки з тканини пам'яті, залишаючи саму тканину незмінною. Він може по-своєму склеювати матеріал пам'яті, утворюючи в уявленні кентаврів чи грифонів, з'єднуючи механічно відтворені «шматки реального» [1, 186]. У гештальтпсихології слово розглядається як подразник для візуальних пригадувань, що організовані як «фігура і фон». У одному з експериментів Курта Коффки підослідний на словесний стимул «юрист» сказав, «що бачить лише портфель у його руці» [1, 186]. Домінантною тут є фігура «портфелю», а «рука» вказує на присутність силу ету людини, що виступає фоном. Цілком логічно, що у інших реципієнтів будуть інші внутрішні візуалізації «фігури» та «фону» на цей вербальний подразник. Тож, візуальна ідентифікація конкретних словесних стимулів вибіркова та суб'єктивна (суб'єктивно-емблематична), а образи, що безпосередньо споглядаються, часто виникають у свідомості як результат попереднього досвіду та особистісних маркерів пам'яті [3, 301].

Розглядаючи герменевтичний вимір «мовних меж», Г.-Г.Гадамер підкреслював: «Кожен раз коли він [мовець – О.С.] підшукує потрібне слово, яке повинне дійти до співрозмовника (а до співрозмовника доходить якраз слово), у нього виникає почуття, що це слово не зовсім вдало підбрано. Завжди те, що один мовець має на увазі і що прагне донести до співрозмовника, проходить повз цього співрозмовника, який реально отримує через мову дещо інше» [6, 187]. Однією з причин мовної диференційності та полісемантичності є те, що асоціативні візуальні уявлення прив'язуються до конкретних слів на основі суб'єктивного досвіду, вони мають свої ситуативні відмінності та контекстуальну інсталюваність. Конкретне слово у різних людей викликає відповідні суб'єктивному досвіду внутрішньовізуальні представлення, що мають відмінні «фігуральні» втілення та спільний «фон» або ж контур. Це дозволяє припустити, що комунікативний консенсус народжується не на основі точної перцептивно-асоціативної відповідності і інтерпретаційної одноманітності, а на основі універсальної схеми узгоджень, яка припускає суб'єктивну візуальну поліваріантність ідентифікації. Слушно видається думка Т.Черніговської щодо характеристики нейролінгвістичної діяльності людського мозку, який, «забезпечуючи вищі психічні і особливо мовленнєві функції, здійснює деякі математичні операції [...] під такими правилами розуміються специфічні алгоритми, що забезпечують лише мовленнєві процедури» [17, 20].

Людвіг Вітгенштайн «порівнює лінгвістичний вислів із геометричною фігурою» [14, 10], Роман Якобсон підкреслює, що для ефективності «мовленнєвої події» потрібен загальний «код» [19, 112]. Проблема «розуміння» прив'язана до проблеми сприймання та оцінки, значення пов'язане з уявленням. Алгоритм, схема, код, тощо – різні номінації складного процесу взаємоузгоджень перцептивного досвіду і його вербалізації. Таким чином, комунікативний процес (в усній і письмовій формах) певною мірою можна характеризувати як латентно емблематичний, він демонструє імпліцитну вагомість емблематичної функції у мовній практиці. Конкретні мовні знаки лише частина зовнішнього вияву редукування значень, що прив'язані до внутрішніх візуалізацій. Якщо вербальний знак є спільним монотипом, то суб'єктивні уявлення, які він викликає, поліморфічні.

Список використаних джерел

1. Арнхейм Р. Визуальное мышление/ Рудольф Арнхейм// Психология мышления/ под. ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В. А. Спиридонова, М. В. Фаликман, В. В. Петухова. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – С.182-190.
2. Ахутина Т.В. Вступительная статья// Бикертон Д. Язык Адама: Как люди создали язык, как язык создал людей/Пер.с англ.О.Кураковой, А.Карпухиной, Е.Прозоровой. – М.: Языки славянских культур, 2012. – 336 с. С.VII-XXV.
3. Бартлетт Ф. Человек запоминает / Фредерик Бартлетт// Психология памяти / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. – Москва: ЧеРо, 1998. – С. 292-303.
4. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження/ Пер. Євгена Поповича. – Київ: Основи, 1995. – 311с.
5. Витгенштейн Л. Заметки о «Золотой ветви» Фрзера / Перевод З.А. Сокулер // Историко-философский ежегодник. – М: 1990. – С. 251-263.

6. Гадамер Г.- Г. Межі мови / Ганс-Георг Гадамер// Гадамер Г.- Г. Герменевтика і поетика / Вибрані твори / Пер. з нім. – К.: Юніверс, 2001. – С.176-187
7. Исаева А. Миф в философии Э.Кассирера: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата философских наук: спец. 09.00.03 «История философии по философским наукам»/А.В.Исаева. – Саратов, 2011. – 19 с.
8. Кассирер Э. Язык и миф. К проблеме именованя богов/ Перевод с нем. М.И.Левиной// Кассирер Э. Избранное: Индивид и космос. – М., СПб.: Университетская книга, 2000. – С.327-391.
9. Михайлов А. Поэтика барокко: завершение риторической эпохи/ А.Михайлов// Историческая поэтика. Литературные эпохи и типы художественного сознания. – М.: Наследие, 1994. – С. 326-391.
10. Мюллер Ф. М. Введение в науку о религии: Четыре лекции, прочитанные в Лондонском Королевском институте в феврале- марте 1870 года. / Пер. с англ., предисловие и комментарии Е. С. Элбакян. Под общей редакцией А. Н. Красникова. – М.: Книжный дом «Университет»: Высшая школа, 2002. – 264 с.
11. Мюллер М. От слова к вере: Религия как предмет сравнительного изучения/Перевод с англ.. А.М.Гилевича, В.М.Живаго// Языки как образ мира. – М.: ООО «Издательство АСТ»; СПб.: Terra Fantastica, 2003. – С.9-126.
12. Найссер У. Познание и реальность. Смысл и принципы когнитивной психологии/ Перевод с английского В.В.Лучкова. – М.: Прогресс, 1981. – 232 с.
13. Основные направления психологи в классических трудах. Ассоциативная психология. Г. Спенсер. Основания психологии. Т.Циген. Физиологическая психология в 14 лекциях. – М.: ООО «Издательство АСТ-ЛТД», 1998. – 560 с.
14. Рассел Б. Вступ / Бертран Рассел// Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження/ Пер. Євгена Поповича. – Київ: Основи, 1995. – С. 8-21.
15. Сковорода Г. Повне зібрання творів у двох томах / Григорій Сковорода. – К.: Наукова думка, 1973. – Т. 2 – 574 с.
16. Сокулер З. К публикации перевода витгенштейновских заметок о «Золотой ветви» Дж.Фрэзера/ З. А. Сокулер // Историко-философский ежегодник. – Москва, 1989. – С.246-251.
17. Черниговская Т. Мозг и язык: полтора века исследований/ Т. В. Черниговская // Теоретические проблемы языкознания. К 140-летию кафедры общего языкознания Санкт-Петербургского государственного университета. – СПб: СПбГУ, 2004. – С.16-35.
18. Чижевський Д. Український літературний барок: нариси / Дмитро Чижевський; підготовка тексту та мовна редакція Леоніда Ушкалова; вступна стаття Олекси Мишанича. – Харків: Акта, 2003. – 460с.
19. Якобсон Р. Два аспекта языка и два типа афатических нарушений / Р.Якобсон //Теория метафоры. Сборник /Общ. ред. Арутюновой Н.Д., Журиной М.А. – М.: Прогресс, 1990. – С. 110-132.
20. Peter M. Daly Literature in the light of the emblem: structural parallels between the emblem and literature in the sixteenth and seventeenth centuries. – University of Toronto Press, 1998. – 283 p.

Анотація. У статті осмислюються моделі та структури візуально-вербальної сигніфікації. На основі досліджень міфологічної свідомості, становлення мовної картини світу, факторів впливу на постання та розвиток фольклору робиться спроба визначення особливої знакової структури вираження первісного досвіду, яка пізніше стала основою творення емблематичних форм у літературі.

Ключові слова: емблематична форма, синкретизм, первісне мислення, міфологічна свідомість, сигніфікація, візуальне, вербальне.

Summary. The primitive models and structures of visual and verbal signification have been interpreted in the paper. There was an attempt conducted to determine a particular sign structure of initial experience expression being grounded on the studies of mythological consciousness, the linguistic worldview formation, the factors influencing the rise and development of folklore, which became later the basis for the creation of emblematic forms in literature.

Owing to the studies of anthropologists, folklorists, ethnolinguists the author infers the importance of old lexemes semantic identification and stresses that the reduction of meaning only due to their visual cognitiveness is insufficient, superficial, and sometimes a false one. This suggests that during the language formation the metalogic of meaning was being constituted in a specific structure, which is similar to the emblematic one. By nominating objects and phenomena, focusing them into

specific articulation and pictographic forms, one is able to trace the continuous process of cognitive associativeness and correlative analogy. The emergence of language can be considered the first step of experience emblematisation, the concordance between visual and verbal. It functions as a conventional and artificial semiotic system, which indirectly indicates different types of sensory reactions and phenomenological intentions. Phonetic or graphical contour of a word is designatum that unfolds the hidden system of interrelation starting from sign to meaning.

The process of language formation is differently reflected in linguistic, anthropological, philosophical concepts. They tend to reflect the hypothetical judgements that can not be confirmed by any obvious facts. The complete reconstruction of the initial stage of language formation is impossible. One can only ascertain that it was a sense denominateion process, focusing and nomination of that perceived by different sensory receptors and was based on emotional situativity.

Key words: *emblematic form, syncretism, primitive thinking, mythological consciousness, signification, visual, verbal.*

Отримано: 14.03.2016 р.

УДК : 821.161.2: 82-94: 342.1

Стадніченко О.О.

«ПРИВАТНИЙ ЩОДЕННИК. МАЙДАН. ВІЙНА...» МАРІЇ МАТІОС: АВТОРСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОДІЙ

Зацікавлення суспільства мемуарною літературою свідчить про те, що воно вже на тому етапі свого розвитку, коли необхідно вивчити й осмислити уроки минулого, щоб спроектувати їх на сучасні кризові ситуації. І в цьому досить значну роль відіграє саме мемуаристика, яка є документальним віддзеркаленням життя. Автори мемуарів, пишучи їх, часто покладаються не лише на власну пам'ять, а й на обставини, що їх оточували. Поряд із художньою літературою, в основі якої художнє моделювання дійсності, стає література документа й факту. На думку Т. Конончук, «через неї (мемуарну літературу) часом розвінчуються ідеологічні міфи».

Мета статті – розглянути жанрово-стильові особливості книги нотаток Марії Матіос «Приватний щоденник. Майдан. Війна...», визначити жанрову специфіку письменницьких щоденників, окреслити місце щоденника серед інших жанрів документалістики; розкрити особливості щоденника та його тісний зв'язок із літературним процесом початку ХХІ ст., показати його органічний зв'язок з історичною епохою.

Зазначена мета передбачає вирішення таких завдань: через аналіз щоденника Марії Матіос «Приватний щоденник. Майдан. Війна...» початку ХХІ ст. розкрити еволюцію жанру, особливості авторської інтерпретації подій недавньої історії на шляху до національної ідентифікації і самоусвідомлення, життєвий, суспільний та естетичний ідеали, а також їхній зв'язок із громадською та професійною діяльністю, з'ясувати особливості канону щоденника та його поезики.

Літературознавець О. Галич вважає, що «документалістика, особливо така її форма, як мемуари, набагато точніше, а ще й емоційніше, ніж донедавна вузівські та шкільні підручники, відтворює далеке й більш віддалене минуле, провідні історичні тенденції, дає оцінки реальним політичним діячам, письменникам, акторам у різні періоди (відносно спокійні чи драматичні, а той трагічні) нашої історії. Спогади часом називають третьою історією, маючи на увазі, що перша історія – це справжній суспільний процес, що мав місце в минулому; друга – це його бачення в офіціозі; а третя – неупереджений погляд мемуариста чи автора біографічної оповіді» [1, 5]. На думку М. Коцюбинської, мемуаристика – «це ознака її (*літератури – О.С.*) зрілості, екзистенційного вироблення, адже, як справедливо зазначала у своєму виступі Л. Гарнашинська, «в основі документалістики... лежить екзистенційна спонuka людського еґо – праґнення автора самоототожнитися, самоідентифікуватися, самоствердитися»... Важлива загальна тенденція – орієнтація не на збереження пам'яті, а й на нове осмислення минулого, на «стереоскопічність» історичної картини внаслідок зіткнення різних точок зору, перетину й синтезу окремих індивідуальних «правд» [3, 5-6].

На підтвердження думки М. Коцюбинської, зазначимо, що мемуаристика – це реальна прикмета зрілості не тільки індивіда, а й суспільства. І має значно ширші можливості, ніж художня література. Для авторів мемуарів головне, як вони скористаються цими можливостями. У той же час багато залежить від здатності наратора не просто подати певний виклад подій, а піднятися